

UZASADNIENIE

W aktualnym stanie prawnym kwestie związane z systemem szkolnictwa wyższego są uregulowane w ustawie z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.

Proponowane w niniejszej nowelizacji zmiany legislacyjne, będące efektem prawie dwuletnich konsultacji społecznych, wynikają z potrzeby dostosowania naszego systemu szkolnictwa wyższego do bezprecedensowego wzrostu skali zadań, które przed nim stanęły, a także z potrzeby harmonizacji tego systemu z rozwiązaniami wdrażanymi w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego. W obliczu niewątpliwego sukcesu, jakim jest prawie pięciokrotny wzrost liczby studentów w ostatnich dwudziestu latach, priorytetem staje się podniesienie jakości studiów i efektywności systemu szkolnictwa wyższego. Proponowane rozwiązania, w sposób ewolucyjny modyfikujące prawne otoczenie funkcjonowania uczelni w Polsce, mają na celu doprowadzenie do tego, aby polskie szkolnictwo wyższe wraz z kadrami akademicką osiągało coraz lepszą pozycję w świecie. Ma to sprawić, że polskie uczelnie staną się atrakcyjnym miejscem prowadzenia badań dla uczonych z zagranicy, a także atrakcyjnym miejscem zdobywania wiedzy dla zagranicznych studentów. Ten ostatni czynnik nabiera istotnego znaczenia w świetle zbliżającego się głębokiego niżu demograficznego.

Pierwszy etap prac zmierzających do osiągnięcia tych celów został już dokonany w przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 18 marca 2010 r. sześciu ustawach reformujących system nauki. Z uwagi na fakt, że 66,44 % polskich naukowców pracuje w uczelniach, niezbędne jest uzupełnienie tych reform o nowelizację ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Wprowadzenie rozwiązań proponowanych w niniejszej nowelizacji pozwoli uzyskać efekt synergii z przyjętymi już ustawami reformującymi system nauki. Ponadto, zaproponowane zmiany służą wdrożeniu najistotniejszych założeń Deklaracji Bolońskiej, której Polska jest jednym z sygnatariuszy.

Wdrożenie przedstawionych w tym projekcie zmian systemowych ma na celu zapewnienie polskim studentom wyższej jakości kształcenia, a zatem lepszego przygotowania do dynamicznie zmieniających się warunków gospodarczych, polskim uczonym stworzenie szans szerszego uczestnictwa w największych międzynarodowych przedsięwzięciach badawczych, a polskim uczelniom stworzenie perspektywy systematycznego rozwoju i stałego powiększania potencjału badawczo-dydaktycznego.

Szkolnictwo wyższe w Polsce jest jednym z najbardziej dynamicznie rozwijających się obszarów życia społecznego. W ciągu dwudziestu ostatnich lat przeszło gwałtowne ilościowe oraz instytucjonalne przemiany. Umożliwiono powstanie niepublicznych szkół wyższych,

a także wprowadzono niepubliczne formy kształcenia, przez co liczba studentów wzrosła prawie pięciokrotnie.

Temu olbrzymiemu sukcesowi ilościowemu, podkreślanemu w wielu międzynarodowych raportach, nie towarzyszyła dotychczas polityka ukierunkowana na znaczącą poprawę wskaźników jakościowych. Najbardziej widoczną konsekwencją tego zaniedbania jest brak polskich uczelni w gronie instytucji szeroko rozpoznawalnych w świecie z doskonałej jakości badań oraz dydaktyki.

Identyfikując słabości polskiego systemu szkolnictwa wyższego należy zwrócić uwagę na:

- 1) brak mechanizmów projakościowych w systemie finansowania – w dotychczasowym systemie finansowania szkół wyższych w Polsce nie tylko nie istnieje żadna specjalna dotacja, która byłaby ukierunkowana na premiowanie jakości badań i kształcenia uczelni ale też w obowiązującym algorytmie służącym podziałowi dotacji stacjonarnej waga wskaźników jakościowych względem tzw. „stałej przeniesienia” jest znikoma;
- 2) niski stopień umiędzynarodowienia studiów – często używanym wskaźnikiem mierzącym stopień umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego danego kraju jest stosunek liczby obcokrajowców do całej populacji studentów. W Polsce wynosi on 0,5 %. Dla porównania na Słowacji wskaźnik ten wynosi 0,9 %, na Węgrzech 3,3 %, w Czechach 6,3 %, natomiast średnia dla krajów Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) to 9,6 %. Te dane statystyczne wskazują, że oferta dydaktyczna polskich uczelni pozostaje mało atrakcyjna dla studentów z zagranicy;
- 3) niewłaściwą strukturę kierunków kształcenia – nieproporcjonalnie szerokie rozbudowanie segmentu masowych kierunków społecznych i pedagogicznych, szczególnie w formie studiów niestacjonarnych, różni się z oczekiwaniami pracodawców. Zbyt mało natomiast mamy absolwentów kierunków ścisłych, technicznych oraz związanych ze zdrowiem. Na poziomie kraju stanowi to zagrożenie dla przyszłego tempa rozwoju społeczno-gospodarczego, a na poziomie indywidualnym powoduje niekorzystną sytuację, w której wyższe wykształcenie zwiększa w Polsce zarobki średnio tylko o 28 %, podczas gdy w Stanach Zjednoczonych o 76,8 %, w Portugalii o 68,8 %, a we Francji o 64,6 %. Polska zajmuje też dopiero 19 miejsce w Unii Europejskiej (UE) pod względem stopnia dostosowania systemu szkolnictwa wyższego do potrzeb gospodarki;
- 4) skomplikowaną ścieżkę kariery naukowej – w ciągu ostatnich 20 lat w Polsce ponad trzykrotnie wzrosła liczba branych doktoratów, co nie miało jednak przełożenia na równie szybki wzrost liczby nauczycieli akademickich ze stopniem doktora habilitowanego – uprawnionych m.in. do prowadzenia samodzielnych badań naukowych oraz pełnienia funkcji promotorskich. Konsekwencją tego spowolnienia

kariery naukowej jest niekorzystna struktura wiekowa społeczności polskich uczonych. Pracownicy nauki uzyskują samodzielność w bardzo późnym wieku. Deficyt napływu młodej kadry akademickiej jest szczególnie widoczny w zestawieniu z lawinowo wzrastającą liczbą studentów w ciągu ostatnich dwudziestu lat;

- 5) system zarządzania uczelniami – niemal wszystkie raporty międzynarodowych organizacji, takich jak OECD i Bank Światowy, dokonujących cyklicznych ewaluacji polskiego szkolnictwa wyższego podkreślają konieczność modernizacji ustroju uczelni, który w obecnej formie nie sprzyja budowaniu ich silnej pozycji międzynarodowej;
- 6) słabe powiązanie uczelni z otoczeniem społeczno-gospodarczym – nadal zbyt słaba jest współpraca uczelni ze środowiskiem pracodawców z sektora publicznego, komercyjnego oraz pozarządowego. Oferta dydaktyczna większości polskich uczelni ma charakter podażowy, jest nieelastyczna oraz rzadko podlega zewnętrznej ewaluacji pod względem efektów kształcenia. W wymiarze badawczym, polskie uczelnie, poza nielicznymi wyjątkami, stworzyły zbyt słabe mechanizmy instytucjonalne pozyskiwania funduszy (kontraktów) na badania i ekspertyzy od podmiotów zewnętrznych, zwłaszcza komercyjnych. Ponadto OECD wskazuje na konieczność większego zaangażowania pracodawców, zarówno publicznych jak i niepublicznych, w tworzenie i ocenę programów nauczania na poziomie uczelni.

Proponowane zmiany wprowadzają mechanizmy pozwalające na zmianę tych niekorzystnych aspektów polskiego systemu szkolnictwa wyższego. Są one w pełni spójne z celami strategicznymi określonymi w przyjętym przez Radę Ministrów dokumencie „Polska 2030. Wyzwania rozwojowe”. Miarą sukcesu proponowanych zmian będzie poprawa takich kluczowych wskaźników jak zmniejszenie liczby studentów przypadających na jednego doktora habilitowanego, zmniejszenie liczby nauczycieli akademickich zatrudnionych na więcej niż jednym etacie, wzrost liczby studentów studiujących bezpłatnie, wzrost udziału środków publicznych przyznawanych uczelniom w sposób konkurencyjny, a także wzrost pozycji najlepszych polskich uczelni w rankingach europejskich i światowych.

Zmiany zaproponowane w nowelizacji ustaw koncentrują się na trzech filarach:

1. Efektywny model zarządzania szkolnictwem wyższym;
2. Dynamiczny model kariery naukowej;
3. Skuteczny model kształcenia.

1. Efektywny model zarządzania szkolnictwem wyższym

W celu stworzenia lepszych warunków funkcjonowania szkół wyższych w Polsce oraz pełniejszego wykorzystania potencjału tkwiącego w polskich uczelniach niezbędne jest

zwiększenie ich autonomii, w tym autonomii programowej, uwzględnienie instrumentów zarządzania jakością oraz wzmocnienie powiązań uczelni z otoczeniem zewnętrznym.

Dotychczasowa polityka wobec szkolnictwa wyższego w Polsce miała, po pierwsze, charakter zuniformizowany, w niewielkim stopniu uwzględniający potrzebę zróżnicowania instytucjonalnego i programowego. Po drugie, była pasywna, to znaczy ukierunkowana na finansowanie procesualne, w niewielkim stopniu biorące po uwagę efekty: badań, kształcenia oraz współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym.

Wprowadzane zmiany zmierzają do odejścia od dotychczasowego zarządzania szkolnictwem wyższym na poziomie krajowym oraz instytucjonalnym w kierunku zwiększenia autonomii uczelni, zwłaszcza tych o dużym potencjale naukowym i dydaktycznym.

Strategicznymi celami polityki rządu wobec zarządzania szkolnictwem wyższym będą:

- 1) zróżnicowanie uczelni na uczelnie elitarne, zdolne do konkurowania z najlepszymi uczelniami w Europie, dobrze wpisujące się w rozwój społeczno-gospodarczy makroregionu i kraju oraz uczelnie zawodowe prowadzące działalność dydaktyczną skoncentrowaną na zaspokajaniu potrzeb lokalnych i regionalnych;
- 2) zwiększenie autonomii uczelni w zakresie określania i realizacji ich misji, w tym kształtowania oferty dydaktycznej oraz gospodarowania zasobami materialnymi i niematerialnymi uczelni;
- 3) zwrot w kierunku finansowania zadaniowego, przez promocję kultury zdobywania środków w drodze konkurencyjnej, otwartej dla uczelni publicznych i niepublicznych;
- 4) zwiększenie nacisku na efekty działalności uczelni, a w szczególności na jakość prowadzonych badań naukowych i dydaktyki, oraz powiązanie uczelni z otoczeniem społeczno-gospodarczym.

Narzędziami realizacji tych celów w niniejszym projekcie nowelizacji są:

Finansowanie pro jakościowe – utrzymany zostanie dotychczasowy poziom finansowania uczelni publicznych z zachowaniem corocznej waloryzacji przy jednoczesnym uruchomieniu dotacji podmiotowej na finansowanie zadań pro jakościowych, która zasilana będzie przez wzrost wydatków państwa na szkolnictwo wyższe. Dotacja będzie przeznaczona na finansowanie najlepszych jednostek organizacyjnych uczelni publicznych i niepublicznych, które uzyskają status Krajowych Naukowych Ośrodków Wiodących (KNOW), na zwiększenie wysokości stypendiów doktoranckich dla 30 % najlepszych doktorantów, dodatkowe finansowanie jednostek organizacyjnych uczelni posiadających ocenę wyróżniającą Polskiej Komisji Akredytacyjnej (PKA), finansowanie studiów doktoranckich w uczelniach niepublicznych oraz wdrażanie wewnętrznych systemów zapewniania jakości kształcenia w powiązaniu z Krajowymi Ramami Kwalifikacji (KRK). Dodatkowo, dystrybucja dotacji, o której mowa w art. 94 ust. 1 pkt 1, będzie oparta o zmodyfikowany algorytm podziału wzmacniający wpływ mierzalnych efektów pracy uczelni na wysokość

przyznawanej dotacji. Ewentualne przyznanie dotacji uczelniom niepublicznym będzie miało wyłącznie charakter socjalny i wpłynie na obniżenie opłat za studia pierwszego lub drugiego stopnia, czy też studia doktoranckie (w przypadku podmiotowej dotacji na finansowanie zadań projakościowych).

Zwiększenie autonomii programowej – utraci moc rozporządzenie o standardach kształcenia, w którym minister definiuje proces kształcenia dla zamkniętej listy kierunków studiów. Podstawowe jednostki organizacyjne uczelni będą mogły same określać i uruchamiać nowe kierunki studiów. Jednostki posiadające uprawnienia do nadawania stopnia doktora habilitowanego będą mogły to czynić całkowicie samodzielnie; pozostałe – po uzyskaniu decyzji ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego wydanej po zasięgnięciu opinii ministra nadzorującego uczelnię i PKA.

Kierunek studiów będzie zdefiniowany przez program kształcenia, który będzie zawierał opis założonych efektów kształcenia oraz opis procesu kształcenia, prowadzącego do osiągnięcia tych efektów. Efekty kształcenia dla danego kierunku muszą być zgodne z opisem efektów kształcenia dla odpowiednich obszarów kształcenia, opisanych w odpowiednim rozporządzeniu ministra. Zostaną także przygotowane wzorcowe opisy efektów kształcenia dla istniejących dotychczas kierunków studiów; uczelnia przygotowująca program kształcenia może wykorzystać taki wzorcowy opis, bądź też przygotować swój opis autorski.

Warunkiem będzie zdefiniowanie efektów kształcenia zgodnie z ogólnymi zasadami wynikającymi z Krajowych Ram Kwalifikacji. Możliwość swobodnego tworzenia kierunków nie będzie dotyczyła jedynie zawodów regulowanych, w tym regulowanych zawodów medycznych, gdyż w tym zakresie obowiązują w Polsce przepisy Unii Europejskiej, obejmujące także reguły procesu kształcenia.

Wszystkie nowe rozwiązania w tym zakresie zostały sformułowane zgodnie z terminologią Krajowych Ram Kwalifikacji, stanowiących polski odpowiednik Europejskich Ram Kwalifikacji – europejskiego systemu wzajemnego odnoszenia do siebie kwalifikacji pozyskiwanych w systemach edukacji i szkoleń krajów członkowskich Unii Europejskiej.

Lepsze wykorzystanie potencjału badawczego i dydaktycznego – uczelnie zostaną zobowiązane do opracowania i przyjęcia regulaminów ochrony własności intelektualnej oraz zasad komercjalizacji wyników badań naukowych. Zaproponowano także mechanizmy deregulacyjne, takie jak zniesienie wymogu zatwierdzania regulaminów studiów i statutów uczelni przez ministra, dopuszczenie możliwości konsolidacji podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni przy zachowaniu uprawnień naukowych oraz dydaktycznych, a także nadanie szerszych kompetencji rektorowi w zakresie tworzenia, przekształcania i likwidacji podstawowych jednostek organizacyjnych oraz tworzenia zamiejscowych jednostek organizacyjnych uczelni (filii i podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni).

Integracja z otoczeniem społeczno-gospodarczym – wprowadzona zostanie do ustawy *explicite* możliwość kształcenia przy udziale pracodawcy, a także kształcenia na jego zamówienie. Przewiduje się włączenie praktyków reprezentujących organizacje gospodarcze, publiczne i społeczne do procesu dydaktycznego na kierunkach o profilu praktycznym przy tworzeniu programów studiów, realizacji procesu kształcenia oraz ocenie jego efektów. Z kolei systemy oceny jakości kształcenia w uczelniach, zwłaszcza na kierunkach o profilu praktycznym (po wprowadzeniu KRK) będą uwzględniać kryteria mierzące stopień powiązania kształcenia z potrzebami otoczenia społeczno-gospodarczego. Obowiązkowe stanie się również tworzenie konwentów w publicznych wyższych szkołach zawodowych.

Stworzenie mechanizmu wyłaniania krajowych naukowych ośrodków wiodących – intencją wprowadzenia mechanizmu wyłaniania krajowych naukowych ośrodków wiodących (KNOW) jest stymulowanie przez państwo dynamicznego rozwoju jednostek naukowych o najwyższej jakości i potencjale, tak by miały możliwość prowadzić badania na najwyższym poziomie i pozyskiwać najlepszych studentów i doktorantów w swoich dziedzinach. KNOW-y będą wyłaniane w drodze konkursów w ośmiu dziedzinowo określonych obszarach wiedzy: humanistycznym, społecznym, ścisłym, technicznym, medycznym i o zdrowiu, przyrodniczym, rolniczym i leśnym oraz sztuce. Liczba KNOW-ów funkcjonujących w jednym obszarze wiedzy nie będzie większa niż trzy, tak by zapewnić niezbędną selektywność procesu wyłaniania KNOW-ów oraz koncentrację środków publicznych pozwalającą osiągnąć efekty o znaczącej skali. Proces wyłaniania KNOW-ów przeprowadzą niezależne komisje z udziałem międzynarodowych ekspertów, uwzględniając m.in. oceny parametryczne dokonane przez Komitet Ewaluacji Jednostek Naukowych. Finansowanie KNOW w formie dotacji celowej pochodzącej z dotacji „projakościowej” trwać będzie 5 lat z możliwością przedłużenia o kolejne 5 lat. Jednostki, które uzyskają status KNOW będą miały swobodę wyboru przeznaczenia środków uzyskanych z dotacji (np. na dofinansowanie wynagrodzeń swoich pracowników, ufundowanie atrakcyjnych stypendiów dla najlepszych doktorantów), zgodnie ze zidentyfikowanymi przez siebie i przedstawionymi w planie działania potrzebami.

Umożliwienie zmian w ustroju uczelni publicznej – w ramach zmian wprowadzonych do działu drugiego nowelizowanej ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym przewiduje się dwie alternatywne procedury powoływania rektora, kierowników podstawowych jednostek organizacyjnych, także ich zastępców: w drodze wyborów albo w drodze konkursu. Zwiększone zostaną również kompetencje rektora w zakresie opracowania i realizacji strategii, tworzenia/likwidacji podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni oraz zbywania lub obciążania mienia uczelni o wartości do 250 tysięcy EUR. Wprowadzona zostanie zasada zasiadania w senacie uczelni i konwencie przez nie więcej niż dwie następujące po sobie kadencje.

Optimalizacja sposobu funkcjonowania organizacji przedstawicielskich i kontrolnych – ograniczone zostanie członkostwo w Polskiej Komisji Akredytacyjnej (PKA), Radzie

Główniej Nauki i Szkolnictwa Wyższego (RGNiSW) oraz Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów (CK) do co najwyżej dwóch następujących po sobie kadencji, zwiększy się także udział kobiet w pracach tych organów, a także zostanie rozpoczęty proces stopniowego wprowadzania parytetu dla kobiet w PKA. Wprowadzony zostanie zakaz łączenia członkostwa w RGNiSW z członkostwem w organizacjach przedstawicielskich szkolnictwa wyższego i nauki, z pełnieniem funkcji jednoosobowych organów uczelni oraz instytutów naukowych PAN i instytutów badawczych, a także kanclerza uczelni i założyciela uczelni niepublicznej. Bierne prawo wyborcze w wyborach do RGNiSW, CK oraz PKA przysługiwać będzie do ukończenia siedemdziesiątego roku życia. Stworzone zostaną zintegrowane bazy informacyjne wraz z obowiązkiem ich aktualizowania w zakresie wydawanych decyzji lub wiążących opinii. Aby zapewnić większą spójność sektora nauki i szkolnictwa wyższego Rada Główna Szkolnictwa Wyższego przekształcona zostanie w Radę Główną Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

2. Dynamiczny model kariery naukowej

W stosunku do innych krajów Unii Europejskiej ścieżka awansu w polskiej nauce jest długa, wielostopniowa oraz nadmiernie sformalizowana. Biorąc pod uwagę średnią krajową, polscy naukowcy awansują wolniej, a naukową samodzielność, czyli możliwość kierowania zespołem badawczym uzyskują później niż uczeni w krajach, gdzie rozwój nauki jest na znacznie wyższym poziomie. Obecne procedury awansu naukowego powodują, że polska nauka staje się często systemem autotelicznym, zaspokajającym w jakimś stopniu potrzeby kreowane przez siebie. Prowadzi to do sytuacji, że mimo licznych doktoratów oraz habilitacji, stosunkowo mało osiągnięć naukowych zyskuje uznanie międzynarodowe w postaci cytowanych publikacji czy rejestrowanych patentów. Na tle innych krajów europejskich polscy uczeni, jako całość, publikują stosunkowo mało w istotnych periodykach naukowych. W ocenie organizacji międzynarodowych polskie środowisko akademickie jest trudno dostępne, a procedury nadawania stopni oraz tytułów naukowych pełne osobliwości niezrozumiałych dla osób spoza świata polskiej nauki. Na model kariery akademickiej składa się system uzyskiwania stopni naukowych, będących potwierdzeniem osiągniętych kompetencji badawczych, a także system awansu zawodowego (stanowisk) w uczelniach i instytucjach naukowych. Niekompatybilność polskiego systemu kariery naukowej z systemami zagranicznymi dotyczy obu tych aspektów kariery. Jeżeli polska nauka ma mieć większy wpływ na rozwój współczesnej nauki światowej, to system awansów naukowych należy uprościć i uczynić bardziej przejrzystym. Powinno to przyspieszyć awanse naukowe. Zwiększona powinna zostać liczba promocji habilitacyjnych, przy jednoczesnym podwyższeniu wymogów jakości osiągnięć naukowych będących ich podstawą. Obniżeniu powinien ulec również wiek uzyskiwania samodzielnej pozycji naukowej.

Strategicznymi celami polityki rządu w tym zakresie będą:

- 1) uproszczenie ścieżki awansu naukowego tak, aby perspektywa zdobywania kolejnych stopni oraz tytułu naukowego działała na naukowców motywująco i wspomagala ich rozwój naukowy;
- 2) wprowadzenie przejrzystych procedur konkursowych na stanowiska uczelniane oraz szerszego otwarcia się uczelni na badaczy z zagranicy;
- 3) usprawnienia funkcjonowania Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów, która będąc gwarantem zasad awansu naukowego musi cieszyć się pełnym zaufaniem środowiska nauki.

Narzędziami realizacji tych celów w niniejszym projekcie nowelizacji są:

Podniesienie poziomu doktoratu – ustanowiony zostanie warunek otwarcia przewodu doktorskiego w postaci minimum jednej publikacji w formie książkowej lub w czasopiśmie naukowym o zasięgu co najmniej krajowym lub w recenzowanym sprawozdaniu z międzynarodowej konferencji naukowej. Recenzent nie będzie mógł być zatrudniony w instytucji naukowej, gdzie broniąca jest rozprawa lub z której pochodzi osoba ubiegająca się o nadanie stopnia doktora. Zniesione zostaną również ograniczenia dotyczące liczby zagranicznych recenzentów. Wprowadzenie dodatkowego finansowania stypendiów doktoranckich (prowadzonych przez Krajowe Naukowe Ośrodki Wiodące) oraz stypendiów doktoranckich tzw. „prymusów” będzie miało na celu zwiększenie atrakcyjności kariery naukowej.

Osoby ubiegające się o nadanie stopnia doktora będą miały możliwość przedkładania rozprawy doktorskiej i obrony w języku obcym. Wzmocnione zostaną także reguły jawności doktoratów przez wprowadzenie wymogu publikacji treści doktoratu oraz recenzji na stronie internetowej uczelni lub instytutu prowadzących przewód doktorski. W przypadku nauk technicznych i sztuki dopuszczona zostanie złożenie rozprawy w formie pracy projektowej, konstrukcyjnej, technologicznej lub artystycznej – autorskiej lub współautorskiej.

Wprowadzony zostanie obowiązkowy tryb konkursowy przy kwalifikacji na stacjonarne studia doktoranckie. Określono również ramy prawne dla zawierania umów przez uczelnie z innymi (w tym zagranicznymi) instytucjami naukowymi w celu przeprowadzenia wspólnego przewodu doktorskiego pod opieką naukową promotora i kopromotora.

Wprowadza się instytucję promotora pomocniczego przy przewodzie doktorskim. Rolę tę może pełnić osoba posiadająca stopień naukowy doktora w zakresie danej lub pokrewnej dyscypliny naukowej lub artystycznej. Stanowić to będzie z jednej strony wsparcie przy opiece nad rosnącą liczbą doktorantów ze strony doktorów prowadzących wiodące badania, z drugiej strony pełnienie funkcji promotora pomocniczego będzie przygotowywać tychże doktorów do pełnienia w przyszłości roli samodzielnych promotorów.

Doktoranci będą mieli także równe prawa w zakresie pomocy materialnej.

Uproszczenie i skrócenie procedury habilitacyjnej – proponowane zmiany w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki spowodują skoncentrowanie się w procedurze habilitacyjnej na ocenie osiągnięć naukowych kandydata, przeprowadzanej na podstawie przejrzystych i precyzyjnie określonych oraz obiektywnych kryteriów. Odstępuje się od kolokwium i wykładu habilitacyjnego oraz obowiązku przedstawiania rozprawy habilitacyjnej w dotychczasowej formie. Zwiększona zostanie rola samego kandydata przez wprowadzenie zasady indywidualnego trybu składania wniosków do CK o wszczęcie procedury. Zwiększeniu ulegnie udział recenzentów zewnętrznych w ocenie osiągnięć habilitanta. Sama procedura została skrócona z 11 do 4 miesięcy. Bardzo ważne jest wprowadzenie wymogu jawności osiągnięć aplikanta, obowiązkowe uzasadnianie decyzji, publikacja harmonogramu przebiegu postępowania oraz decyzji rady naukowej i składu Komisji powołanej do rozpatrzenia sprawy.

Otwarcie uczelni na wybitnych badaczy z zagranicy – wprowadzono możliwość podejmowania przez rektora decyzji o zatrudnieniu na stanowisku profesora nadzwyczajnego i wizytującego (bez konieczności przechodzenia postępowania habilitacyjnego) nie tylko cudzoziemców i obywateli polskich, którzy uzyskali stopień doktora za granicą, ale również obywateli polskich, którzy uzyskali stopień doktora w Polsce i podczas pracy za granicą przez minimum pięć lat kierowali samodzielnie zespołami badawczymi oraz posiadają znaczący dorobek i osiągnięcia naukowe. Decyzja ta będzie podejmowana na wniosek kierownika podstawowej jednostki organizacyjnej, bez zasięgnięcia opinii CK.

Ponadto cudzoziemcy i obywatele polscy, którzy uzyskali stopień doktora w Polsce lub za granicą oraz podczas pracy za granicą przez minimum pięć lat kierowali samodzielnie zespołami badawczymi oraz posiadają znaczący dorobek i osiągnięcia naukowe mogą otrzymać pełnię uprawnień naukowych i dydaktycznych, które przysługują w Polsce doktorom habilitowanym, o ile CK nie wyrazi uzasadnionego sprzeciwu.

Wprowadzona zostanie z mocy ustawy uznawalność równoważnych dyplomów uzyskanych za granicą w państwach Unii Europejskiej, państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) oraz OECD.

Wdrożenie przejrzystej procedury nadawania tytułu naukowego – przewiduje się odejście od recenzji na rzecz ankiet wypełnianych przez pięciu recenzentów, wyznaczonych przez CK. Ankieta zobliguje recenzenta do ustosunkowania się do wszystkich istotnych elementów oceny osiągnięć naukowych uczonego. Rozwiązanie to pozwoli na zwiększenie obiektywizmu procesu oceny, ukierunkuje ocenę na ściśle określone w ankiecie kryteria – zróżnicowane dla różnych dziedzin nauki.

Jako generalną zasadę wprowadzono zatrudnianie naukowców i nauczycieli akademickich na podstawie umów o pracę na czas określony lub nieokreślony, z wyjątkiem osób posiadających tytuł naukowy, które można, w uznaniu ich szczególnego wkładu w rozwój nauki i szkolnictwa wyższego zatrudniać na podstawie mianowania.

Poprawa polityki kadrowej w uczelniach i instytucjach naukowych – ograniczona zostanie wieloletowość – praca na dodatkowym etacie będzie możliwa jedynie za zgodą rektora, przy jednoczesnym swobodnym kształtowaniu przez rektora wysokości pensum, w przypadku osób realizujących wysokiej jakości granty badawcze. Wprowadzona została zasada zatrudniania nauczycieli akademickich wyłącznie w drodze konkursów. Określony w statutach tryb konkursowy będzie obejmował również powoływanie do pełnienia funkcji – na okres kadencji – kierowników katedr, zakładów, laboratoriów i innych jednostek w publicznych uczelniach.

W ramach ustawy stworzony zostanie centralny wykaz nauczycieli akademickich i pracowników naukowych, którego zadaniem będzie dostarczanie rzetelnej i bezpośredniej informacji urzędowi obsługującemu ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, ministrom nadzorującym uczelnie, Radzie Głównej, PKA, CK, oraz rektorom uczelni i dyrektorom instytutów oraz państwowym jednostkom organizacyjnym podległym Ministrowi Sprawiedliwości w zakresie m.in. oświadczeń pracowników dotyczących ich podstawowego miejsca zatrudnienia, zaliczania do minimum kadrowego jednostki oraz uprawnień jednostki.

Nowe rozwiązania wprowadzają również obowiązek oceny działalności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej nauczycieli akademickich, nie rzadziej niż co dwa lata, a profesorów mianowanych raz na cztery lata, przy wykorzystaniu opinii studentów i doktorantów jako jednego z kryteriów oceny. Otrzymanie negatywnej oceny będzie mogło stanowić podstawę do rozwiązania stosunku pracy osób zatrudnionych zarówno na podstawie mianowania jak też umowy o pracę, natomiast dwie kolejne negatywne oceny będą zobowiązywały do rozwiązania stosunku pracy. Przyjęcie tej częstotliwości ocen, w połączeniu z możliwością rozwiązywania stosunku pracy będzie efektywnym narzędziem poprawy jakości kadry naukowej.

Proponuje się również wprowadzenie ustawowego zakazu podległości służbowej osób będących w relacjach pokrewieństwa lub powinowactwa, mogącej prowadzić do konfliktu interesów.

Wprowadzono do ustawy przepis dotyczący wygaśnięcia stosunku pracy mianowanego nauczyciela akademickiego z końcem roku akademickiego, w którym osiągnął on wiek emerytalny, a w przypadku nauczyciela akademickiego posiadającego tytuł naukowy profesora, zatrudnionego na stanowisku profesora nadzwyczajnego lub zwyczajnego w uczelni publicznej – z końcem roku akademickiego, w którym ukończył on siedemdziesiąty rok życia. Przepis ten wynika z konieczności racjonalizacji zatrudnienia w uczelniach i poprawy jego niekorzystnej struktury demograficznej oraz przyczyni się do stworzenia miejsc pracy dla młodych naukowców, którzy skorzystają z nowych możliwości jakie stwarza im ustawa w zakresie kariery naukowej. Jednocześnie pozostawiono rektorom możliwość zawierania umów o pracę z osobami, które utraciły status zatrudnienia na podstawie mianowania.

Zwiększona przejrzystość funkcjonowania Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów – proponowane zmiany przewidują utratę biernego prawa wyborczego z chwilą ukończenia siedemdziesiątego roku życia, a także podnoszą wymagania dotyczące dorobku

naukowego kandydatów na członków CK. Proponuje się również ograniczenie członkostwa do dwóch następujących po sobie kadencji. Nową ustawową zasadą będzie zakaz łączenia funkcji członka CK z pełnieniem funkcji w innych organach przedstawicielskich nauki i szkolnictwa wyższego (w RGNiSW, PKA, Radzie Głównej Instytutów Badawczych i Komitecie Ewaluacji Jednostek Naukowych), z funkcją rektora, prorektora, kierownika podstawowej jednostki organizacyjnej uczelni oraz prezesa i wiceprezesa Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności lub dyrektora instytutu naukowego PAN i instytutu badawczego, a także konieczność wyłączenia się w przypadku konfliktu interesów lub powiązań rodzinnych. Przedstawione propozycje nakładają również na CK obowiązek bieżącej aktualizacji baz danych o uprawnieniach do nadawania stopni i tytułu naukowego i umieszczania informacji na ten temat na stronach internetowych CK.

3. Skuteczny model kształcenia

Wiedza w XXI wieku jest najcenniejszym produktem, w który inwestuje państwo. Jednak szkolnictwo wyższe w Polsce nadal charakteryzują bariery w dostępie do edukacji szczególnie dla osób mniej zamożnych, wywodzących się z rodzin o niskim kapitale kulturowym oraz zamieszkałych daleko od aglomeracji miejskich. Problem ten dotyczy przede wszystkim studiów stacjonarnych w uczelniach publicznych, w których koszt kształcenia jest pokrywany ze środków publicznych.

Członkostwo Polski w Unii Europejskiej jest ogromną szansą dla polskich studentów, którzy mają możliwość wyboru kraju, uczelni i kierunku studiów. Studenci mają coraz lepsze możliwości kształcenia się i zdobywania umiejętności potrzebnych do funkcjonowania na europejskim rynku pracy. Międzynarodowa konkurencja w szkolnictwie wyższym stanowi jednak poważne wyzwanie dla polskich uczelni. Bardzo niski odsetek zagranicznych studentów (0,5 %) oraz stosunkowo niewielka liczba studentów z zagranicy przyjeżdżających do Polski w ramach programu Erasmus świadczy o potrzebie zwiększenia konkurencyjności polskich uczelni w zakresie kształcenia w ramach Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego.

Strategicznymi celami polityki rządu wobec zarządzania szkolnictwem wyższym będą:

- 1) zwiększenie dostępności do studiów, szczególnie dla osób mniej zamożnych;
- 2) zapewnienie najbardziej uzdolnionym studentom lepszych warunków do rozwoju w kraju;
- 3) umiędzynarodowienie procesu kształcenia;
- 4) nadanie studentom, doktorantom oraz reprezentującym ich organom większej podmiotowości.

Narzędziami realizacji tych celów w niniejszym projekcie nowelizacji są:

Zwiększenie dostępności do studiów wyższych – rozszerzona zostanie dostępność do bezpłatnego systemu kształcenia. Podejmowanie jednocześnie studiów na więcej niż jednym kierunku powodujące blokowanie miejsc na bezpłatnych studiach stacjonarnych innym studentom, zmuszonym tym samym do podejmowania studiów płatnych, zostanie zarezerwowane dla 10 % najlepszych studentów. Zwolnione w ten sposób miejsca przeznaczone będą dla tych studentów, szczególnie ze środowisk o niższym kapitale kulturowym, którzy dotychczas płacili za studia. Przez uproszczenie i zwiększenie przejrzystości systemu, większa pomoc materialna zostanie skierowana do najuboższej młodzieży. W nowym systemie pomocy materialnej proponuje się zmianę dotychczasowych, wielokrotnie krytykowanych również przez organizacje międzynarodowe, proporcji między środkami z dotacji przeznaczonymi na stypendia i świadczenia o charakterze socjalnym a środkami na stypendia za wyniki w nauce, z 50 % do 50 % na 75 % do 25 %. Proponowane rozwiązania pozwolą skorzystać ze stypendium socjalnego większej liczbie studentów i doktorantów o niskich dochodach w ramach tych samych środków budżetowych.

Lepsze przygotowanie absolwentów do potrzeb rynku pracy – wprowadzona zostanie możliwość kształcenia przy udziale pracodawcy, a także kształcenia na zlecenie pracodawcy. Utworzono specjalną ścieżkę dla wybitnie uzdolnionych studentów – „Diamentowy Grant” – pozwalającą na rozpoczęcie zaawansowanych badań naukowych zaraz po ukończeniu studiów licencjackich lub inżynierskich bez konieczności obrony pracy magisterskiej, zapewniając jednocześnie finansowanie badań kończących się obroną pracy doktorskiej. Uczelnie będą miały obowiązek monitorowania losów absolwentów. Mechanizm ten będzie stanowić jedno z kryteriów oceny instytucjonalnej dokonywanej przez PKA. Wprowadzone zostaną uczelniane dyplomy ukończenia studiów z godłem uczelni w miejsce obecnie obowiązujących wszystkie uczelnie ujednoliconych dyplomów państwowych. Uelastyczniony zostanie system uchwał rekrutacyjnych przyjmowanych przez uczelnie zwiększając możliwość dostosowania się do dynamicznie rozwijającego się rynku pracy. Przedstawiono również koncepcję powołania instytucji Rzecznika Praw Absolwenta, którego zadaniem będzie praca na rzecz ograniczenia barier w dostępie do wykonywania zawodu zgodnego z kierunkiem studiów przez absolwentów tego kierunku.

Umiędzynarodowienie studiów – kształcenie w językach obcych będzie uwzględniane jako istotne kryterium oceny jakości kształcenia dokonywanej przez PKA. Ustanowione zostaną jasne reguły współpracy międzynarodowej na poziomie studiów magisterskich i doktoranckich. Wprowadzone zostaną czytelne prawno-instytucjonalne podstawy współpracy między uczelniami czy też instytutami naukowymi.

Proponuje się również wprowadzenie jasnego i przyjaznego systemu uznawalności dyplomów dla celów dalszego kształcenia jak i zawodowych, uzyskanych w państwach członkowskich

Unii Europejskiej, państwach członkowskich OECD oraz Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA).

Znowelizowano przepisy dotyczące tworzenia w Polsce uczelni zagranicznych, a także stworzono możliwość tworzenia filii uczelni zagranicznych.

Upodmiotowienie studentów i dbałość o ich prawa – w dziale czwartym nowelizowanej ustawy wprowadzony został jasno i precyzyjnie określony katalog bezpłatnych usług edukacyjnych świadczonych studentom studiów płatnych i bezpłatnych w procesie kształcenia. Usługi te będą obejmować rejestrację na kolejny semestr/rok studiów, egzaminy, egzaminy poprawkowe, egzamin komisyjny, egzamin dyplomowy, złożenie i oceny pracy dyplomowej, wydanie dziennika praktyk zawodowych, wydanie suplementu do dyplomu. Aby zwiększyć ochronę praw studenta przewiduje się wprowadzenie umów między uczelnią a studentami studiów stacjonarnych w uczeniach publicznych (umowy cywilno-prawne). W celu ochrony interesu studentów oraz absolwentów likwidowanych uczelni przewiduje się przechowywanie dokumentacji ich osiągnięć edukacyjnych we właściwym miejscowym archiwum państwowym. Dopuszcza się również możliwość prowadzenia publicznych obron prac licencjackich, inżynierskich oraz magisterskich na wniosek promotora lub studenta. Bardzo ważnym elementem dotyczącym jawności i jakości recenzji prac licencjackich oraz magisterskich jest wprowadzenie obowiązku przekazywania ich kopii studentom. Zakłada się również wprowadzenie szkoleń z zakresu praw i obowiązków studenta prowadzonych przez Parlament Studentów RP we współpracy z samorządem studenckim w uczelni.

Mając na uwadze dwustopniowy system kształcenia, wynikający z wdrożenia założeń Deklaracji Bolońskiej, proponuje się wprowadzenie dla studenta pierwszego stopnia studiów prawa do korzystania z ulgowych przejazdów środkami komunikacji miejskiej w okresie od rozpoczęcia przez studenta studiów do 31 października roku, w którym ukończył on studia pierwszego stopnia. Obecnie prawo do korzystania z ulg w przejazdach środkami publicznego transportu zbiorowego, mają wszyscy studenci, nie dłużej jednak niż do ukończenia 26 roku życia. Po zmianie przepisu studenci pierwszego stopnia studiów będą mieli prawo do korzystania z ulg w przejazdach środkami publicznego transportu zbiorowego do 31 października roku, w którym ukończyli studia. Zmiana przepisu oznacza dla studentów możliwość korzystania z ulgowych przejazdów między pierwszym a drugim stopniem studiów.

Projekt ustawy przewiduje w szczególności następujące deregulacje:

- 1) statuty uczelni nie będą zatwierdzane przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, a także odpowiednio przez ministrów nadzorujących uczelnie;
- 2) regulaminy studiów również nie będą wymagały zatwierdzenia przez ministra;
- 3) jednostka powstała z połączenia podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni nie będzie musiała występować o zgodę ministra właściwego do spraw

- szkolnictwa wyższego na prowadzenie kierunku studiów w ramach uprawnień posiadanych przez łączone jednostki;
- 4) podział podstawowej jednostki organizacyjnej uczelni również nie będzie związany z koniecznością występowania do ministra o zgodę na prowadzenie kształcenia w ramach wcześniej posiadanych uprawnień, o ile wydzielona jednostka samodzielnie spełnia stosowne wymagania;
 - 5) podział kompetencji między senatem uczelni a rektorem zostanie określony w statucie uczelni;
 - 6) zostaną zlikwidowane standardy kształcenia na kierunkach studiów określonych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, których projekt przedkłada Rada Główna Szkolnictwa Wyższego;
 - 7) nie będzie wymagana procedura nostryfikacyjna wobec osób, które uzyskały dyplom ukończenia studiów wyższych w państwach członkowskich Unii Europejskiej, Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) lub Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym i poziom ich wykształcenia będzie uznany z mocy ustawy;
 - 8) terminy pozwoleń na utworzenie uczelni niepublicznych i tym samym na ich funkcjonowanie będą z mocy prawa zmienione na czas nieokreślony;
 - 9) doprecyzowane i uelastycznione zostały opisy uprawnień do używania nazwy: uniwersytet, uniwersytet techniczny;
 - 10) zawarcie porozumienia o wspólnym kształceniu i wydanie dyplomu nie będzie wymagało zgody ministra;
 - 11) prowadzenie studiów podyplomowych nie będzie wymagało opinii Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz zgody ministra, o ile mieszczą się one w obszarze kształcenia, w którym dana jednostka prowadzi choć jeden kierunek studiów;
 - 12) kształcenie prowadzone przez podstawową jednostkę organizacyjną uczelni w obiektach położonych w tym samym co siedziba uczelni obszarze metropolitarnym nie będzie wymagało tworzenia zamiejscowej jednostki organizacyjnej i zgody ministra.

Przewiduje się wejście w życie ustawy z dniem 1 października 2011 r., z tym że przepisy wskazane w art. 39 pkt 1 weszłyby w życie z dniem 1 stycznia 2012 r., a przepisy wskazane w art. 39 pkt 2 – z dniem 1 października 2012 r.

Projekt ustawy został zamieszczony w Biuletynie Informacji Publicznej, zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414, z późn. zm.). W trybie tej ustawy uwag nie zgłoszono.

Projekt ustawy jest zgodny z prawem Unii Europejskiej.

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

1. Wpływ regulacji na sektor finansów publicznych

Proponowane zmiany mają przede wszystkim charakter projąkościowy oraz prowadzą do poprawy efektywności wydatkowania publicznych środków na szkolnictwo wyższe.

Przewiduje się, że wzrost realny tzw. „dotacji stacjonarnej” w 2012 r. (po uwzględnieniu czynnika inflacji) wynosić będzie nie mniej niż 2,5 % (przy założeniu ponad 2,5 % wzrostu PKB w 2012 r.) lub nie mniej niż połowę wzrostu PKB w przypadku, gdy wskaźnik PKB będzie niższy niż 2,5 %. Zakładając na najbliższe lata inflację według prognoz zawartych w tabeli 1:

Tabela 1

Cel/Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Wzrost PKB	3,5 %	4,1 %	4,2 %	4,7 %	5,1 %
Oczekiwana inflacja	2,3 %	2,7 %	2,4 %	2,6 %	2,6 %

Źródło: *Rok 2011 założenia do projektu budżetu państwa na rok 2011, dla lat 2012–2014 – Warianty rozwoju gospodarczego Polski opracowane przez MG dla potrzeb przygotowywania studiów wykonalności do projektów współfinansowanych z funduszy strukturalnych – wariant podstawowy – z dnia 15 kwietnia 2010 r.*

doprowadzić to powinno do wzrostu nakładów na szkolnictwo wyższe tak, że wynosić będzie on jak następuje (w tys. zł):

Tabela 2 w tys. zł

Cel/Rok	2010 (baza)	2011	2012	2013	2014
Dotacja tzw. „stacjonarna” (art. 94) (uwzględniająca części 21, 24, 29, 38, 42, 46)	9 095 788	9 304 991	9 788 851	10 023 783	10 284 401
w tym łącznie		209 203	483 860	234 932	260 618
w tym dotacji podmiotowej na finansowanie zadań projąkościowych			232 625	238 208	244 401

w tym kwota waloryzacji inflacyjnej całkowitej dotacji tzw. „stacjonarnej” części 21 – 46		209 203	251 235	234 932	260 618
---	--	---------	---------	---------	---------

Kalkulacja dla 2012 r. przy założeniu ponad 2,5 % wzrostu

Wyliczone wzrosty będą przeznaczone na:

- 1) wzrost wynagrodzeń na poziomie celu inflacyjnego,
- 2) dotację podmiotową na finansowanie zadań projakościowych – zadania zapewniające projakościowe finansowanie szkół wyższych.

Jeśli wzrost gospodarczy będzie niższy niż 2,5 % rocznie, wówczas wartość dotacji podmiotowej na finansowanie zadań projakościowych zostanie odpowiednio do nakładów z budżetu ograniczona, a część zadań przeznaczona do finansowania z tego funduszu zostanie odłożona w czasie.

Przeznaczenie środków dotacji podmiotowej na finansowanie zadań projakościowych

Dotacja podmiotowa na zadania projakościowe będzie przeznaczona na cele promujące najlepsze jednostki organizacyjne uczelni, najlepszych studentów i doktorantów tak, by pobudzić rywalizację między nimi o poziom badań naukowych, poziom dydaktyki i poziom studiowania.

Do celów przewidzianych do finansowania z dotacji podmiotowej na finansowanie zadań projakościowych zaliczyć należy:

- 1) Finansowanie Krajowych Naukowych Ośrodków Wiodących (KNOW)

Finansowanie KNOW w kolejnych latach planowane jest przy następujących założeniach: W roku 2012 pierwszy konkurs wyłoni 3 KNOW-y w grupie dziedzinowo określonych obszarów wiedzy, zapewniając coroczne finansowanie dla KNOW-a w wysokości 10 250 tys. zł przez okres 5 lat. Przewiduje się, że kolejne konkursy będą ogłaszane corocznie (z efektem na następny rok) z podobnym skutkiem; wyłaniając kolejne 3 KNOW-y w innej grupie obszarów wiedzy. Proces wyłaniania KNOW-ów na tych zasadach ma być kontynuowany przez 5 lat, po czym podlegać będzie ewaluacji. Zgodnie z założeniami kwoty te będą przeznaczone m.in. na dodatkowe wynagrodzenia dla pracowników naukowych zatrudnionych w wyróżnionych jednostkach (w wysokości 6 000 tys. zł dla KNOW-a) oraz na specjalne elitarne stypendia dla studentów i doktorantów, którzy będą studiować w jednostkach organizacyjnych uczelni, które uzyskają status KNOW (w wysokości 4 250 tys. zł dla KNOW-a).

Zakładając średnią liczbę 50 doktorantów finansowanych w każdej jednostce oraz wysokość stypendiów doktoranckich 4 tys. zł miesięcznie, a także średnią liczbę 150 wyróżniających się wynikami studiów studentów niższych stopni wspieranych stypendiami 1,5 tys. zł miesięcznie (przez 10 miesięcy w roku), rodzi to coroczne skutki finansowe w wysokości około 4 250 tys. zł dla każdego KNOW-a.

Tabela 3 (dla 3 nowych KNOW rocznie)

Cel/Rok	2012	2013	2014
Wynagrodzenia (tys. zł)	18 000	36 000	54 000
Stypendia (tys. zł)	12 750	25 500	38 250

2) Finansowanie jednostek oferujących wyróżniające kierunki studiów w ocenie PKA oparte będzie o następujące zasady:

PKA wyłoni co 2 lata nie więcej niż 25 kierunków studiów o najwyższej jakości kształcenia studentów spośród podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni publicznych i niepublicznych w wybranych dziedzinach. Dodatkowe finansowanie jednostki oferującej wyróżniony kierunek będzie zapewnione na okres 2 lat w wysokości 2 mln zł rocznie (przy założeniu obsługi kierunku przez średnio 30 dydaktyków daje to dodatkowe około 5,5 tys. zł miesięcznie). Koszt obsługi tej inicjatywy to 50 mln zł rocznie.

3) Dodatkowe fundusze przewidziane są na wdrażanie wewnętrznych systemów zapewniania jakości kształcenia oraz Krajowych Ram Kwalifikacji

Szacuje się, że środki przeznaczone na ten cel wyniosą nie więcej niż 10 % wartości dotacji podmiotowej na finansowanie zadań projakościowych i zostaną przekazane tylko tym uczelniom, które wygrają konkurs ogłoszony przez MNiSW.

4) Finansowanie studiów doktoranckich w uczelniach niepublicznych

Obecnie wśród uczelni niepublicznych tylko 14 ma uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora. Niektóre z nich oferują studia w wielu zakresach, w sumie jest to 25 zakresów oferowanych dla ponad 800 studentów (dane za rok akademicki 2008/2009).

W celu oszacowania skutków finansowych takiej polityki oraz zakładając finansowanie w formie dotacji, o której mowa w art. 94 ust. 1 pkt 1, w zakresie studiów doktoranckich dla tych uczelni, potraktowano je według tych samych zasad jak uczelnie publiczne. Dlatego licząc skutki finansowe skorzystano z danych z lat poprzednich.

Na podstawie danych Departamentu Strategii MNiSW wyliczono, że koszt jednego studenta w latach 2004 – 2008 wynosił około 10 tys. zł rocznie. Przykładowo uczelnia kształcąca 120 doktorantów otrzymałaby finansowanie w wysokości 1 200 000 zł rocznie.

Przyjmując tę kwotę za bazę planowane dofinansowanie byłoby na poziomie 8 mln zł rocznie dla danych z roku 2008/2009 i rosłoby przez najbliższe lata (oczekiwanym wskaźnikiem wzrostu liczby doktorantów jest 20 % rocznie – przez okres około 3 lat wsparty nową formą stypendiów doktoranckich – jak prezentuje tabela poniżej) proporcjonalnie wraz ze wzrostem liczby studentów w tych uczelniach.

Tabela 4

Cel/Rok	2012	2013	2014
Studia doktoranckie w uczelniach niepublicznych (w tys. zł)	9 600	11 520	13 824

5) Finansowanie stypendiów doktoranckich „prymusów”

Obecnie stypendia doktoranckie są finansowane przez uczelnie z dotacji z budżetu państwa. Ich miesięczna wysokość ustalana jest przez uczelnie prowadzącą studia. Wysokość stypendium doktoranckiego to kwota 1 000 – 1 300 zł miesięcznie.

W 2008 r. studiowało w Polsce 32 494 doktorantów w państwowych i niepublicznych uczelniach, instytutach PAN oraz jednostkach badawczo-rozwojowych, z czego tylko 11 451 (35,24 %) otrzymywało stypendia¹⁾. Od kilku lat liczba studiujących nie zmienia się, a trend wskazuje na negatywne zmiany prowadzące do tego, że coraz mniej utalentowanej młodzieży pozostaje na studiach doktoranckich ze względu na wyjątkowo niską wartość stypendiów w porównaniu z zarobkami w innych sektorach osiąganymi zaraz po studiach. Sytuacja ta w porównaniu z ogromnym wzrostem liczby studentów na niższym poziomie studiów (I, II) wskazuje dodatkowo na konieczność interwencji państwa. Istnieje zatem pilna potrzeba zmiany – poprawy jakości przez koncentrację doktorantów na pracy naukowej, a zatem finansowanie tych, którzy osiągają wyróżniające wyniki na studiach doktoranckich.

Przy założeniu wprowadzenia dofinansowania dla „prymusów”, a więc 30 % najlepszych studentów studiów doktoranckich do wysokości 2 tys. zł miesięcznie przez 10 miesięcy w roku koszt takich zmian to 8 000 zł rocznie na studenta, kwota przewidziana na ten cel będzie wynosić 81 250 tys. zł rocznie. Utrzymano w mocy możliwość łączenia pracy zarobkowej z pobieraniem stypendiów.

Tabela 5

Cel	2012	2013	2014
Stypendia doktoranckie prymusów (w tys. zł)	81 250	81 250	81 250

¹⁾ Źródło: *Szkoły wyższe i ich finanse 2008, GUS, Warszawa 2009.*

Podsumowanie skutków finansowych dotacji podmiotowej na finansowanie zadań projakościowych (tys. zł)

Poniższa tabela ilustruje sumaryczne skutki finansowe wprowadzenia projektowanych zmian legislacyjnych z uwzględnieniem: 20 kierunków studiów uzyskujących rocznie ocenę wyróżniającą PKA, a także 3 dziedzinowo określonych obszarów wiedzy rocznie uznanych jako Krajowe Naukowe Ośrodki Wiodące oraz wyróżnienie 30 % studentów studiów doktoranckich specjalnym stypendium dla tzw. „prymusów”.

Tabela 6

w tys. zł

Cel	2012	2013	2014
Wynagrodzenia pracowników KNOW	18 000	36 000	54 000
Stypendia studentów w KNOW	12 750	25 500	38 250
Kierunki wyróżnione przez PKA	50 000	50 000	50 000
Wdrażanie KRK	953	989	1 039
Studia doktoranckie w uczelniach niepublicznych	9 600	11 520	13 824
Stypendia doktoranckie „prymusów”	81 250	81 250	81 250
OGÓŁEM	172 553	205 259	238 363

Zgodnie z dyspozycją art. 50 ustawy o finansach publicznych wskazuje się, że wprowadzenie dotacji podmiotowej na finansowanie zadań projakościowych służy realizacji celu umiejscowionego w budżecie zadaniowym państwa – Podnoszenia jakości kształcenia. Miernikami opisującymi ten cel są:

- 1) liczba polskich uczelni na liście The Times – dla 2 uczelni w latach 2010 – 2011 i 3 uczelni w latach 2012 – 2013;
- 2) liczba studentów i doktorantów zagranicznych studiujących w Polsce w stosunku do ogólnej liczby studentów i doktorantów – dla lat: 2010 – 1,10 %, 2011 – 1,20 %, 2012 – 1,30 %, 2013 – 1,35 %.

Inne koszty związane z wdrożeniem ustawy, nieujęte w dotacji podmiotowej na finansowanie zadań projakościowych takie jak zwiększenie aktywności Polskiej Komisji Akredytacyjnej i funkcjonowanie Krajowej Reprezentacji Doktorantów zostaną uwzględnione w budżecie MNiSW.

MNiSW szacuje, że w latach 2012 – 2014 budżet PKA zwiększy się realnie o 50 % z planowanej na rok 2010 kwoty 7 905,0 tys. zł do 11 857,5 tys. zł. Wsparcie działalności Krajowej Reprezentacji Doktorantów, jako ciała porównywalnego kompetencyjnie do Parlamentu Studentów RP, według szacunków MNiSW wyniesie 240 tys. zł w 2012 r. Zwiększenia powyższych środków będą realizowane w ramach dotychczasowych środków, przewidzianych w budżecie państwa w części 38. W kolejnych latach planuje się zwiększanie wartości dotacji o wskaźnik inflacji.

Wyplata studentom stypendiów ministra za wybitne osiągnięcia, o których mowa w art. 1 pkt 74 niniejszego projektu, przekazana została w całości ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego, w związku z powyższym w roku 2012 z części 21, 24, 42, 45

budżetu państwa przesunięte zostaną środki w wysokości 1 383 tys. zł (tj. trzymiesięczna wartość dotacji na te cele w oparciu o dane budżetu na 2011 r. plus wskaźnik inflacji przewidywany na 2012 r.). Tym samym zmiana ta nie powoduje skutków budżetowych.

Projekt ustawy wprowadza dla studentów między pierwszym i drugim stopniem studiów uprawnienia do korzystania z ulgowych przejazdów środkami komunikacji miejskiej. Po zmianie przepisów studenci pierwszego stopnia studiów będą mieli również prawo do korzystania z ulg w przejazdach środkami publicznego transportu zbiorowego do 31 października roku, w którym ukończyli studia, nie dłużej jednak niż do ukończenia 26 roku życia. Zmiany te nie spowodują dodatkowych skutków finansowych dla budżetu państwa. Obecnie w uczelniach nie prowadzi się na większości kierunków studiów kształcenia w ramach jednolitych studiów magisterskich; w jego miejsce konsekwentnie wprowadza się, zgodnie z procesem bolońskim, studia pierwszego stopnia (licencjackie, inżynierskie) oraz studia drugiego stopnia (magisterskie).

2. Wpływ na rynek pracy

Projakościowe finansowanie szkół wyższych umożliwi wyłonienie elitarnych ośrodków akademickich, które będą prowadziły kształcenie na najwyższym światowym poziomie. Absolwenci najlepszych polskich uczelni, a zwłaszcza KNOW-ów będą wykształceni do prowadzenia pracy naukowej, ale również do pełnienia kluczowych funkcji w gospodarce oraz sektorze publicznym. Podniesie to wartość polskiego kapitału ludzkiego i zwiększy inwestycje w tworzenie dobrze wynagradzanych, ale wymagających wysokich kwalifikacji miejsc pracy. Dzięki temu Polska przestanie być postrzegana jako peryferyjny kraj z tanią siłą roboczą, a polska gospodarka stanie się bardziej konkurencyjna na arenie międzynarodowej.

Proponowane zmiany w finansowaniu szkół wyższych, a także silniejsze związanie treści kształcenia z wymogami rynku pracy przyczynią się do lepszego przygotowania absolwentów do potrzeb polskiej gospodarki. Jak oceniają pracodawcy, absolwentom szkół wyższych (420 942) w 2008 r., w tym 53 398 (12,68 %) szkół technicznych i 18 612 (4,42 %) uczelni rolniczych²⁾ brakowało praktycznych umiejętności. Definiowanie kierunków studiów przez dziedzinowe efekty kształcenia w ramach Krajowych Ram Kwalifikacji umożliwi tworzenie programów kształcenia tak, aby studenci mieli możliwość zdobywania wiedzy i nabywania umiejętności, które są potrzebne na rynku pracy. Poprawa jakości i modernizacja procesu kształcenia pod kątem potrzeb rynku pracy uczyni kształcenie bardziej opłacalnym dla studentów – odbiorców usług edukacyjnych przez lepsze sprzężenie z gospodarką ich kwalifikacji. Praca absolwentów będzie wносиła większą wartość dodaną, a tym samym będzie mogła być lepiej wynagradzana przez pracodawców.

²⁾ Szkoły wyższe i ich finanse w 2008 r., GUS, 2009.

Zmiana struktury kształcenia przez wprowadzenie „kierunków zamawianych” czy niefinansowanie z budżetu państwa wzrostu liczby studentów na kierunkach, po ukończeniu których absolwenci zostaną zmuszeni do podejmowania pracy poniżej posiadanych kwalifikacji, sprawi, że z czasem zostanie zmniejszona strukturalna nierównowaga między podażą wiedzy oraz umiejętności absolwentów, a popytem na nich na rynku pracy. Na przykład, obecnie obserwujemy największe zapotrzebowanie na specjalistów kierunków technicznych i informatycznych (61 % pracodawców ma problem ze znalezieniem absolwentów kierunków technicznych i informatycznych³). Kształcenie na „kierunkach zamawianych” ma na celu zwiększenie liczby absolwentów priorytetowych dla gospodarki kierunków studiów.

Motorem napędowym gospodarki opartej na wiedzy jest stałe aktualizowanie, podnoszenie i nabywanie nowych kwalifikacji. Według danych Komisji Europejskiej polski rynek pracy jest statyczny, a Polacy w przedziale wiekowym od 25 do 64 lat rzadko (5,1 %) decydują się na podnoszenie albo zmianę kwalifikacji. Liderzy w tym zakresie to Szwecja (32 %) oraz Dania (29 %), ale postulowany wskaźnik dla krajów UE wynosi 12,1 %, który Polska powinna osiągnąć w ciągu najbliższych pięciu lat. Dynamiczny rozwój nowych technologii oraz gwałtowne zmiany gospodarcze powodują, że w najbliższych latach podnoszenie zawodowych kwalifikacji stanie się koniecznym warunkiem odniesienia sukcesu na rynku pracy. Proponowana nowelizacja tworzy instytucjonalne podstawy dla rozwoju nowatorskich form kształcenia dorosłych (*LifeLong Learning*). Dzięki temu Polacy będą mieli znacznie szerszą niż obecnie możliwość podnoszenia kwalifikacji, zwłaszcza po przekroczeniu 50 roku życia. Te osoby są statystycznie najmniej aktywne na tym polu.

Nowelizacja ustawy wprowadza znaczące zmiany na akademickim rynku pracy. Odejście od wieloletowości spowoduje, że – przy zachowaniu obecnego stanu zatrudnienia (to znaczy liczby etatów) – będzie stopniowo wzrastać liczba osób (zwłaszcza młodych) zatrudnionych w uczelniach. Odejście od wieloletowości spowoduje także, że miejsca pracy powstaną zwłaszcza w sektorze uczelni niepublicznych, które będą musiały zwiększyć poziom inwestycji w rozwój własnej kadry naukowo-dydaktycznej. Odejście od wieloletowości stworzy wreszcie realną perspektywę stabilnego zatrudnienia osób młodych wchodzących na rynek pracy ze stopniem naukowym doktora. Młodzi doktorzy nie będą musieli podejmować zatrudnienia poniżej swoich kwalifikacji, ani emigrować do krajów lepiej rozwiniętych, by robić naukowe kariery.

Uproszczenie ścieżki awansu naukowego oraz akademickiego będzie miało jeszcze jedną istotną konsekwencję – doprowadzi po pewnym czasie do zmiany struktury wieku społeczności samodzielnych pracowników naukowych. Obecnie 78,9 % doktorów habilitowanych to osoby w wieku powyżej 50 lat, a 71,1 % profesorów to osoby powyżej 60 roku życia⁴). Uproszczenie ścieżki awansu naukowego pozwoli młodym uczonym na zdobycie samodzielności naukowej przed ukończeniem 40 roku życia, czyli uzyskanie

³) *Oczekiwanie pracodawców wobec absolwentów szkół wyższych*, Perspektywy, 2009.

⁴) *Dane OPI*, 2009.

uprawnień promotorskich oraz możliwości kierowania zespołami badawczymi. W podobnym wieku stanowiska profesorskie obejmują młodzi uczeni na przykład w Wielkiej Brytanii, Holandii, Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej.

3. Wpływ regulacji na konkurencyjność gospodarki, w tym funkcjonowanie przedsiębiorstw

Nowelizacja łączy świat szkolnictwa wyższego i gospodarki. Połączenie tych dwóch światów będzie odbywało się na kilku poziomach. Na poziomie politycznym – przez włączenie pracodawców do udziału w organach doradczych Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, co ułatwi odczytywanie wzajemnych oczekiwań i potrzeb. Pracodawcy będą uczestniczyli w tworzeniu i ewaluacji dziedzinowych efektów kształcenia wprowadzonych wraz z Krajowymi Ramami Kwalifikacji. Większy udział pracodawców przy ewaluacji procesu dydaktycznego podniesie rynkową wartość wiedzy oraz umiejętności zdobywanych w trakcie studiów.

Nowelizacja zakłada większe niż dotychczas zaangażowanie praktyków w realizację procesu dydaktycznego oraz organizację kształcenia na zamówienie pracodawcy. Udział praktyków pozwoli studentom na zdobywanie praktycznych umiejętności, dzięki którym podniosą swoją wartość po wejściu na rynek pracy oraz znacząco podniosą konkurencyjność zatrudniających ich instytucji. Zatrudniający polskich absolwentów przedsiębiorcy staną się konkurencyjni na międzynarodowych rynkach ze względu na posiadany kapitał ludzki, na wiedzę oraz umiejętności zatrudnionych absolwentów, a nie ze względu na koszty.

Wspieranie kształcenia w językach obcych podniesie konkurencyjność polskich absolwentów na międzynarodowym rynku pracy. Dzięki temu staną się oni partnerami dla najlepszych i największych pracodawców i będą mogli ubiegać się o zatrudnienie na stanowiskach odpowiadających ich aspiracjom.

Decyzja o odejściu od zamiejscowych ośrodków dydaktycznych wesprze małe regionalne uczelnie, które dopiero budują swoją pozycję. Mniejsze uczelnie będą więcej inwestowały w rozwój infrastruktury oraz kadry akademickiej bez obawy, że zostaną wyparte przez uczelnie nastawione przede wszystkim na czerpanie finansowych korzyści. Dla studentów kształcących się w mniejszych miejscowościach na małych uczelniach oznacza to lepsze warunki kształcenia i większy dostęp do kadry akademickiej.

Proponowane zmiany legislacyjne umożliwią lepsze wykorzystanie potencjału kadr szkół wyższych w prowadzeniu badań podstawowych, stosowanych oraz realizacji wdrożeń. Zgodnie z danymi GUS z 2010 r., uczelnie koncentrowały w 2008 r. 66,44 % zasobów ludzkich zatrudnionych w Polsce w działalności badawczo-rozwojowej, wydając 33,64 % krajowych nakładów na działalność badawczo-rozwojową. 77,71 % nakładów uczelni jest finansowana z dotacji budżetowych. Statystyki obejmujące innowacyjność przedsiębiorstw przemysłowych, które miały w latach 2006 – 2008 porozumienia (umowy) o współpracy z innymi jednostkami w zakresie działalności innowacyjnej, według instytucji partnerskich

i krajów ich umiejscowienia, wskazuje, że udział uczelni w tych porozumieniach w skali krajowej wyniósł 13,38 %, a w skali międzynarodowej 9,83 %⁵⁾. Nowelizacja zobowiązuje uczelnie do opracowania i przyjęcia regulaminów ochrony własności intelektualnej oraz zasad komercjalizacji wyników badań naukowych. Ma to doprowadzić do usystematyzowania procesu zarządzania własnością intelektualną uczelni oraz umożliwienia zainteresowanym przedsiębiorcom szerszego pozyskiwania efektów badań naukowych prowadzonych w uczelni.

Nowe regulacje kładą nacisk na możliwość komercjalizacji wyników badań naukowych, dodając do istniejących rozwiązań możliwość zakładania i wstępowania do istniejących spółek typu *spin-off*. Uniwersyteckie firmy „odpryskowe” wprowadzające na rynek nowe produkty i usługi, rozszerzają rynek dla wysoko wykwalifikowanych pracowników, pobudzają inwestycje technologiczne uczelni, są katalizatorem regionalnych klastrów zaawansowanych technologii. *Spin-offy* upadają znacznie rzadziej niż przeciętne firmy, a po okrzepnięciu łatwiej od innych firm uzyskują dostęp do kapitału ryzyka. Dzięki *spin-offom* zyskuje dydaktyka i wykładowcy, a studenci bogatsi są o doświadczenia przedsiębiorczości. Ponadto, uczelnie uzyskują dodatkowe źródło dochodu (z reguły znacznie wyższe w porównaniu z zyskami pochodzącymi z udzielania licencji)⁶⁾. Nałożenie konieczności posiadania przez uczelnię specjalnej spółki służącej zarządzaniu udziałami firm odpryskowych oraz zarządzaniu całą własnością przemysłową uczelni doprowadzi do bardziej dynamicznego, elastycznego sposobu komercjalizacji efektów badań naukowych.

Celem wprowadzenia tego rozwiązania jest pobudzenie w Polsce inwestycji funduszy typu *venture capital*, gdyż zgodnie ze statystykami EVCA w 2008 r. inwestycje typu *seed capital* stanowiły pod względem wartości w Polsce tylko 1,16 % tego typu inwestycji w Europie, a inwestycje *start-up* zaledwie 0,62 %. Uzupełnieniem tych działań będzie doprecyzowanie praw majątkowych, własności intelektualnej i podziału zysków pochodzących z komercjalizacji badań, co przyczyni się do wzrostu efektywności funkcjonowania centrów naukowych i naukowo-przemysłowych.

Zaproponowane zmiany tworzą instytucjonalne podstawy i rzeczywiste zachęty do zwiększenia aktywności tzw. „Aniołów Biznesu”, czyli kapitału inwestowanego w nowo powstałe innowacyjne przedsięwzięcia wykorzystujące najnowsze wyniki badań naukowych oraz wytworzone na uczelniach *know-how*.

4. Wpływ na sytuację i rozwój regionalny

Nowelizacja ustawy znacząco wspiera rozwój uczelni, które są kołami napędowymi gospodarek wielu polskich miast. W Polsce funkcjonuje blisko 460 uczelni zarówno publicznych, jak i niepublicznych, które poza funkcją badawczą oraz dydaktyczną pełnią istotne funkcje ekonomiczne oraz kulturotwórcze. Nie chodzi tylko o dobre uczelnie w małych miejscowościach, takich jak Pułtusk, Nowy Sącz czy Tyczyn. W wielu wojewódzkich miastach, takich jak Poznań, Toruń czy Lublin, dzięki uczelniom dynamicznie

⁵⁾ Źródło: *Nauka i technika w liczbach 2008, GUS. Warszawa 2010.*

⁶⁾ Opracowane na podstawie: Scott Shane, *Academic Entrepreneurship. University Spinoffs and Wealth Creation*, Edward Elgar 2004. Godna odnotowania jest też książka Mike Wright i in., *Academic Entrepreneurship In Europe*, Edward Elgar 2007.

rozwija się sektor usług. Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu jest największym pracodawcą w całym województwie kujawsko-pomorskim (5 tysięcy pracowników); w 200-tysięcznym Toruniu studiuje blisko 40 tysięcy studentów. W większości polskich miast uczelnie dają, pośrednio, zatrudnienie setkom tysięcy osób działającym w sektorze usług. Nowe mechanizmy prawne oraz finansowe wzmacniają rolę uczelni i włączają je do grona podmiotów tworzących oraz realizujących politykę regionalną. Dzięki lepszemu współdziałaniu uczestników polityki publicznej oraz aktywnej roli uczelni możliwe jest wytworzenie synergii, której beneficjentem będzie cała gospodarka regionu.

Rozwój uczelni w Europejskiej Przestrzeni Szkolnictwa Wyższego uwarunkowany jest identyfikacją i odpowiednim wykorzystaniem potencjału wiedzy jakim dysponują uczelnie. Dywersyfikacja uczelni przez zróżnicowanie mechanizmów finansowania wymusza odnalezienie swoistej przewagi konkurencyjnej, unikalnych zasobów, które często wynikają z usytuowania geograficznego, czy otoczenia społeczno-gospodarczego. Uczelnie będą się specjalizować, odnajdywać własne nisze, dzięki którym stworzą przewagę konkurencyjną.

Włączenie uczelni do realizacji polityki regionalnej będzie odbywać się na różnych poziomach. W państwowych wyższych szkołach zawodowych udział władz regionalnych oraz pracodawców będzie bardziej bezpośredni, bowiem ich przedstawiciele będą zasiadali w konwencie, któremu nadano kompetencje o charakterze strategicznym. Umożliwi to kreowanie lepszej oferty dydaktycznej tych uczelni uwzględniającej specyfikę regionalnego rynku pracy oraz ułatwi współpracę z regionalnymi pracodawcami.

5. Opis uzgodnień

Zmiany wprowadzane ustawą były konsultowane ze środowiskiem akademickim i studenckim wieloetapowo. Zapoczątkowała je debata, zorganizowana przez MNiSW w dniach 24 – 25 stycznia 2008 r., na temat reformy systemu zarządzania oraz finansowania nauki i szkolnictwa wyższego, pod hasłem „Nowe Finansowanie, Większa Dostępność, Lepsza Jakość”. W dwudniowych konsultacjach wzięło udział około 280 przedstawicieli środowisk akademickich, naukowych, studentów i związkowców. Zaproszeni przedstawiciele tych środowisk zgodzili się, że zmieniające się uwarunkowania społeczno-gospodarcze, konieczność budowania gospodarki opartej na wiedzy oraz sprostania wymogom rosnącej konkurencji na rynku krajowym, a także europejskim i światowym wymagają przeprowadzenia szybkiej reformy szkolnictwa wyższego i nauki.

Stanowiska zaprezentowane podczas konferencji, a następnie złożone w formie pisemnej do MNiSW stanowiły materiał do pracy powołanego dnia 1 lutego 2008 r. eksperckiego Zespołu do Spraw Opracowania Założeń Reformy Systemu Nauki i Reformy Systemu Szkolnictwa Wyższego. Członkowie Zespołu poszukiwali jak najlepszych rozwiązań dla zwiększenia jakości kształcenia, zapewnienia rozwoju uczelni i poprawy ich sytuacji finansowej. 20 marca 2009 r. Zespół zakończył prace nad projektem Założeń reformy systemu nauki i reformy systemu szkolnictwa wyższego.

Projekt założeń reformy był przedmiotem uzgodnień społecznych trzykrotnie. Projekty były konsultowane w trzech etapach w szczególności z Radą Główną Szkolnictwa Wyższego,

Państwową Komisją Akredytacyjną, Centralną Komisją do Spraw Stopni i Tytułów, Konferencją Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Konferencją Rektorów Zawodowych Szkół Polskich, Konferencją Rektorów Publicznych Szkół Zawodowych, Polską Akademią Nauk, Radą Nauki, Radą Główną Jednostek Badawczo-Rozwojowych, Polską Akademią Umiejętności, Parlamentem Studentów Rzeczypospolitej Polskiej, Zarządem Krajowej Reprezentacji Doktorantów, NSZZ „Solidarność”, Ogólnopolskim Porozumieniem Związków Zawodowych, Polską Konfederacją Pracodawców Prywatnych „Lewiatan”, Konfederacją Pracodawców Polskich, Business Centre Club, Radą Szkolnictwa Wyższego i Nauki, Związku Nauczycielstwa Polskiego, Związkiem Rzemiosła Polskiego, Forum Związków Zawodowych, Krajową Sekcją Nauki NSZZ „Solidarność”, Zarządem Krajowym Wolnych Związków Zawodowych „Sierpień 80”. Na każdym etapie uzgodnień społecznych projekty były też umieszczane na stronach internetowych MNiSW.

1. Pierwszy etap konsultacji społecznych:

- 1) 16 kwietnia 2008 r. Prezes Rady Ministrów w obecności środowiska akademickiego przedstawił wyniki prac wspomnianego wyżej Zespołu ekspertów;
- 2) projekt Założeń reformy systemu nauki i reformy systemu szkolnictwa wyższego został równocześnie przekazany do szerokich uzgodnień społecznych, w tym do uczelni, wszystkich organizacji przedstawicielskich nauki i szkolnictwa wyższego i zainteresowanych stron;
- 3) z uwagi na wątpliwości dotyczące nowego modelu kariery akademickiej, zgłaszane przez znaczną część środowiska akademickiego, powołano Zespół do Spraw Opracowania Kryteriów Dorobku Naukowego, który w ramach grup roboczych od czerwca do końca września 2008 r. prowadził prace dotyczące procedury habilitacyjnej i kryteriów oceny dorobku pracownika naukowego w zakresie nauk humanistycznych i społecznych, nauk ścisłych i inżynierskich, nauk o życiu i o Ziemi oraz w dziedzinie sztuki. Członkami zespołów byli wybitni przedstawiciele nauki i szkolnictwa wyższego, reprezentujący poszczególne dziedziny nauki i dziedziny sztuki;
- 4) przed rozpoczęciem roku akademickiego 2008/2009 skierowano do 95 tys. pracowników nauki pisma z prośbą o opinię na temat pakietu reform „Budujemy na wiedzy”.

Wyniki analiz, wnioski i uwagi zgłaszane w trakcie uzgodnień społecznych, a także w trakcie bezpośrednich spotkań kierownictwa MNiSW z przedstawicielami środowiska akademickiego i studentów stanowiły podstawę opracowania trzech części projektów reformy w zakresie studiów i praw studenckich, nowego modelu kariery akademickiej i nowego modelu zarządzania szkolnictwem wyższym. W wyniku wcześniejszych konsultacji zrezygnowano z koncepcji zastąpienia habilitacji uprawnieniami promotorskimi. W zamian zaproponowano uproszczoną i bardziej przejrzystą procedurę habilitacyjną, a także kryteria oceny dorobku naukowego dostosowane do specyfiki dziedzin wiedzy.

2. Drugi etap uzgodnień społecznych dotyczył trzech projektów reformy „Partnerstwo dla wiedzy”:

- 1) 22 stycznia 2009 r. przekazano do uzgodnień społecznych projekt „Partnerstwo dla wiedzy. Reforma studiów i praw studenckich”, 10 lutego 2009 r. projekt „Partnerstwo dla wiedzy. Nowy model kariery akademickiej”, a 2 marca 2009 r. projekt „Partnerstwo dla wiedzy. Nowy model zarządzania szkolnictwem wyższym”;
- 2) stworzono forum dyskusyjne na stronach internetowych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, umożliwiając tym samym zgłaszanie uwag i wniosków do reformy przez wszystkich interesariuszy szkolnictwa wyższego;
- 3) 12 marca 2009 r. zorganizowano w Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej międzynarodową konferencję na temat reform szkolnictwa wyższego w Europie. Wystąpienia zagranicznych ekspertów, w tym z OECD, Banku Światowego i Komisji Europejskiej dały możliwość porównania wyników reform i ich wpływu na rozwój szkolnictwa wyższego i najlepszych uczelni na świecie.

W wyniku drugiego etapu konsultacji społecznych został opracowany projekt Założeń do nowelizacji ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym i ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. W projekcie zrezygnowano między innymi z pełnej odpłatności za drugi kierunek studiów, pozostawiając możliwość bezpłatnego kształcenia na drugim kierunku studiów stacjonarnych dla 10 % najlepszych studentów. Wprowadzono też informacje na temat wejścia w życie nowych rozwiązań.

3. Trzeci etap uzgodnień społecznych.

15 czerwca 2009 r. skierowano do uzgodnień społecznych projekt Założeń do nowelizacji ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym i ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Uwagi jakie napłynęły do MNiSW dotyczyły w szczególności: systemu finansowania szkolnictwa wyższego, tworzenia i finansowania Krajowych Naukowych Ośrodków Wiodących, koncepcji przekształcania PWSZ w uczelnie samorządowe, propozycji konsolidacji uczelni publicznych i niepublicznych, wyboru członków do projektowanego połączenia Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego z Radą Nauki, nieuwzględnienia specyfiki kształcenia na wybranych kierunkach artystycznych, statusu PKA, tzw. „stanu spoczynku”.

Uwzględniając wyniki konsultacji społecznych wprowadzono do założeń szereg zmian, uzupełnień i rozwinięć, z których najważniejsze to:

- 1) wprowadzono zmiany w systemie finansowania szkolnictwa wyższego. Obok części dotacji na działalność dydaktyczną w uczelniach publicznych dzielonej algorytmicznie zaproponowano również mechanizm pozwalający na tworzenie rosnącej każdego roku puli środków przeznaczonych na projakościowe dofinansowanie podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni publicznych i niepublicznych, które uzyskały co najmniej wyróżniającą ocenę jakości kształcenia;
- 2) uszczegółowiono rozwiązania dotyczące tworzenia i finansowania Krajowych Naukowych Ośrodków Wiodących (KNOW), w szczególności przez wprowadzenie możliwości ich finansowania na podstawie Programów Ministra uruchamianych na podstawie przepisów ustawy o zasadach finansowania nauki;
- 3) zrezygnowano z koncepcji przekształcania PWSZ w uczelnie samorządowe;

- 4) wykreślono propozycję konsolidacji uczelni publicznych i niepublicznych;
- 5) dookreślono propozycję połączenia Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego z Radą Nauki jako organu przedstawicielsko-ekspertyzowego, jej zadania i sposób wyboru członków;
- 6) kierując się opiniami środowiska akademickiego uczelni artystycznych uwzględniono w projekcie specyfikę kształcenia na wybranych kierunkach artystycznych;
- 7) doprecyzowano również rozwiązania dotyczące PKA, która poza funkcją akredytacyjną w większym stopniu zacznie realizować funkcję ewaluacyjną;
- 8) zrezygnowano z wprowadzania na tym etapie reformy „stanu spoczynku”.

W trakcie uzgodnień społecznych większość uwag dotyczyła braku rozwiązań dotyczących systemu finansowania szkolnictwa wyższego i nowego modelu kariery akademickiej, a także Państwowej Komisji Akredytacyjnej. W związku z powyższym doprecyzowano projektowy system finansowania szkolnictwa wyższego, zrezygnowano ze zmiany statusu PKA. Pomimo, że już po pierwszym etapie uzgodnień ze środowiskiem akademickim zrezygnowano z odstąpienia od habilitacji nadal temat ten wzbudzał najwięcej emocji. Proponowane przejrzyste procedury habilitacyjne i kryteria oceny dorobku naukowego są efektem długich i szczegółowych uzgodnień ze środowiskiem akademickim.

Na podstawie Założeń do nowelizacji ustawy o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki został przygotowany projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw. 30 marca 2010 r. projekt ustawy został przekazany do kolejnych uzgodnień społecznych na podstawie przepisów odrębnych ustaw, gwarantujących związkom zawodowym, Radzie Głównej Szkolnictwa Wyższego, a także innym organizacjom przedstawicielskim szkolnictwa wyższego prawo do opiniowania aktów normatywnych.

Projekt ustawy, podobnie jak projekt założeń, był konsultowany w szczególności: z Radą Główną Szkolnictwa Wyższego, Państwową Komisją Akredytacyjną, Centralną Komisją do Spraw Stopni i Tytułów, Konferencją Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Konferencją Rektorów Zawodowych Szkół Polskich, Konferencją Rektorów Publicznych Szkół Zawodowych, Polską Akademią Nauk, Radą Nauki, Radą Główną Jednostek Badawczo-Rozwojowych, Polską Akademią Umiejętności, Parlamentem Studentów Rzeczypospolitej Polskiej, Zarządem Krajowej Reprezentacji Doktorantów, NSZZ „Solidarność”, Ogólnopolskim Porozumieniem Związków Zawodowych, Polską Konfederacją Pracodawców Prywatnych „Lewiatan”, Konfederacją Pracodawców Polskich, Business Centre Club, Radą Szkolnictwa Wyższego i Nauki Związku Nauczycielstwa Polskiego, Związkiem Rzemiosła Polskiego, Forum Związków Zawodowych, Krajową Sekcją Nauki NSZZ „Solidarność”, Zarządem Krajowym Wolnych Związków Zawodowych „Sierpień 80”. Projekt ustawy przesłano również do zaopiniowania przez Komisję Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego, Radę Legislacyjną, a także skierowano do Ministra Spraw Zagranicznych z prośbą o wyrażenie opinii o zgodności projektu z prawem Unii Europejskiej.

Na etapie uzgodnień społecznych projekt ustawy był umieszczony na stronach internetowych MNiSW. Do Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego wpłynęły opinie ze środowiska akademickiego, w tym Komisji Akredytacyjnej i Zespołu Bolońskiego KRASP, Konferencji Rektorów Uczelni Artystycznych, Uczelni Wojskowych, Rady Młodych Naukowców, Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej, a także Niezależnego Zrzeszenia Studentów.

Uwagi jakie napłynęły do MNiSW dotyczyły w szczególności: definicji określeń zaproponowanych w projekcie ustawy, warunków prowadzenia studiów podyplomowych, przepisów dotyczących Krajowych Ram Kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego, studiów międzykierunkowych, likwidacji zamiejscowych ośrodków dydaktycznych, sposobu wyłaniania członków Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego, wyrównywania udziału kobiet i mężczyzn w pracach organizacji przedstawicielskich szkolnictwa wyższego, odpłatności za drugi kierunek studiów, rozwiązywania stosunku pracy z nauczycielem akademickim, praw studenta i statusu Parlamentu Studentów Rzeczypospolitej Polskiej, procedur i kryteriów uzyskiwania stopnia naukowego doktora, doktora habilitowanego oraz tytułu naukowego profesora oraz stopni i tytułu w zakresie sztuki.

Uwzględniając wyniki konsultacji społecznych wprowadzono do projektu ustawy szereg zmian, uzupełnień i rozwinięć, z których najważniejsze to:

- 1) zmiana definicji określeń używanych w ustawie, uwzględniających sugestie środowiska akademickiego;
- 2) doprecyzowanie proponowanych rozwiązań dotyczących prowadzenia studiów wyższych zgodnie z Krajowymi Ramami Kwalifikacji, w tym zakresu i wytycznych do wydania aktów wykonawczych oraz nadawania uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunkach studiów przyporządkowanych do obszarów kształcenia z uwzględnieniem poziomu i profilu kształcenia (teoretycznego i praktycznego);
- 3) wykreślenie przepisów dotyczących studiów międzykierunkowych z uwagi na wprowadzenie swobody w tworzeniu i prowadzeniu kierunków studiów, w tym również zintegrowanych kierunków studiów, przez jednostki organizacyjne posiadające uprawnienia do nadawania stopnia doktora habilitowanego;
- 4) wprowadzenie możliwości swobodnego prowadzenia studiów podyplomowych tylko w zakresie związanym z obszarem kształcenia, do którego przyporządkowany jest co najmniej jeden kierunek studiów prowadzony przez uczelnię;
- 5) wprowadzenie zmian dotyczących Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego i nadanie jej statusu organu przedstawicielskiego szkolnictwa wyższego;
- 6) doprecyzowanie proponowanych przepisów dotyczących pobierania opłat za usługi edukacyjne, w tym drugi kierunek studiów;
- 7) doprecyzowanie proponowanych przepisów dotyczących możliwości rozwiązania za wypowiedzeniem stosunku pracy z nauczycielem akademickim;
- 8) doprecyzowanie proponowanych przepisów dotyczących występowania o zgodę na podjęcie lub wykonywanie dodatkowego zatrudnienia w ramach stosunku pracy lub rozpoczęcie działalności gospodarczej przez nauczyciela akademickiego będącego organem jednoosobowym uczelni;

- 9) przyznanie czynnego prawa wyborczego nauczycielom akademickim zatrudnionym w uczelni jako podstawowym miejscu pracy bez konieczności zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy;
- 10) wprowadzenie osobowości prawnej dla Parlamentu Studentów Rzeczypospolitej Polskiej oraz Krajowej Reprezentacji Doktorantów;
- 11) wprowadzenie dla studentów studiów I stopnia prawa do ulgowych przejazdów środkami komunikacji miejskiej, a także środkami publicznego transportu zbiorowego w okresie od rozpoczęcia studiów do 31 października danego roku, w którym ukończyli oni studia, nie dłużej jednak niż do ukończenia 26 roku życia; proponowana zmiana uwzględnia trzystopniowy system kształcenia wprowadzony zgodnie z założeniami Deklaracji Bolońskiej;
- 12) doprecyzowanie proponowanych przepisów dotyczących procedur związanych z uzyskaniem stopnia naukowego doktora, doktora habilitowanego oraz tytułu naukowego profesora;
- 13) doprecyzowanie art. 85 ust. 4 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym w zakresie wydawania pozwolenia ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego po uzyskaniu opinii ministra właściwego do spraw zagranicznych na utworzenie za granicą zamiejscowej jednostki organizacyjnej uczelni;
- 14) doprecyzowanie art. 134 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym w zakresie zbierania i przekazywania danych o cudzoziemcach przyjętych na studia w polskich uczelniach.

Wieloetapowe konsultacje społeczne, w tym także spotkania przedstawicieli kierownictwa MNiSW ze środowiskiem akademickim i studenckim poszczególnych uczelni, z przedstawicielami nauki, z członkami organizacji przedstawicielskich środowiska akademickiego i studenckiego wpłynęły na zwiększenie poziomu akceptacji środowiska akademickiego dla wprowadzanych rozwiązań.

10-09-dg